

Alsómocsolád: az Okos Falu

Interjú Balogh Anikóval¹

Alsómocsolád Község Önkormányzata (2023. augusztus 28.)

1. Mikor, illetve milyen körülmények között találkozott először a települések fejlődését segítő okos megoldásokkal?

Alsómocsoládon korán felismertük, hogy rövid időn belül az élet valamennyi területét áthatja a digitalizáció és nem az volt a kérdés, hogy részesei akarunk-e lenni a folyamatnak, hanem az, hogy milyen szerepet vállaljunk abban.

A releváns információkhoz való gyors és korszerű hozzáférés biztosítása érdekében, pályázaton nyert 2 millió forint értékű eszközzel felszerelve, a községben 1997. július 5-én megnyílt a Teleház, mely jelenleg, mint közhasznú nonprofit kft. nyújtja szolgáltatásait a lakosság minden rétegének. Fiatalok és idősek tanulhatták meg itt a számítógép használatát, ismerkedhettek meg az internet világával. A Teleház és jelenleg már az Integrált Községi Tér is folyamatosan és igény szerint nyújt digitális szolgáltatásokat az azt igénylőknek. Mára a digitalizált világ a kistelepülésen élők mindennapjait is meghatározza. A számítógépek mellett naponta jelennek meg egyre modernebb intelligens eszközök és szinte minden áru és szolgáltatás online is megvásárolható, elérhető. Az információs társadalom szédületes sebességgel fejlődik. Csak azok tudják jól kihasználni a lehetőségeit, akik rendszeresen használják ezeket az eszközöket és nem csak működésüket, hanem az eszközök használata által biztosított kényelmet és veszélyeket is ismerik. Ezt segíti a Magyarországi Digitális Jólét Program hálózat is, Alsómocsoládon pedig három digitális jólétpont is van. A faluházban, az idősoththonban és a konferenciaközpont vendégházban.

Alsómocsolád közössége ezen túl is folyamatosan készül a digitális társadalom változásaira. Az önkormányzat alapító tagja a 2016 decemberében megalakult Digitális Jövő Települési Hálózatnak, mely a digitális jövő fogadásáért felelős okos, intelligens megoldásokat kereső települések és vállalkozások együttműködését szorgalmazza. A közösség tudja, hogy a település fejlettsége nem a település lélekszámán, hanem elsősorban az ott élők életének minőségén, az emberek közötti kapcsolatrendszer gazdagságán, az együttműködni és együtt élni tudáson múlik.

Alsómocsolád vezetése úgy ítélte meg, hogy szükséges egy, a városi és a vidéki lét közötti különbségek csökkentésére alkalmas program kidolgozása. Ennek alapján 2016. május 3-ára összehívta az első „Smart Village” magyarul „Okos falvak” Magyarországon műhelyt, amely kimondta, hogy a „Smart Village” nem a „Smart City” lebutított változata, hanem olyan közösségi alapon szerveződő kezdeményezés, amely az információs technológiák adta

¹ Önkormányzati képviselőtestületi tag

lehetőségeket hivatott hasznosítani a vidéki térségekben. A műhely résztvevői pedig ezzel megalkották az Okos falu definíciót.

2. *Hogyan inspirálta ez saját településének fejlődését? Illetve hogyan látja, milyen helyi kihívásoknak vagy a térségben megjelenő igényeknek való megfelelésben tud segíteni a digitális technológia?*

2018-ban Alsómocsolád kezdeményezésére létrejött Magyarország első okos térsége Alsómocsolád, Bikal, Mágocs, Mekényes és Nagyhajmás települések összefogásával, az Észak-Hegyháti Mikrotérségben. A közös munka eredményeképpen 2019-ben elkészült az „Okos Hegyhát Stratégia”, mely a jelenlegi helyzet felmérésére építve rögzíti a módszertani alapokat, rendszerezi a lehetséges fejlesztési irányokat és konkrét akciókat is megfogalmaz. 2020. január 14-én készült el az a „Fejlesztési és Módszertani Javaslat”, mely a helyi társadalmi és digitális ökoszisztéma fejlesztés lehetséges módjaira tesz javaslatot. A 2020. évi cselekvési terv az éves feladatokat rendszerezi. A tevékenységek összehangolását az Észak-Hegyháti Unió Nonprofit Kft. vállalja magára remélve, hogy a térségben komoly gazdasági és szellemi tőke halmozódik fel, mely kulcsa lehet a sikernek. Az „Okos térség” kényelmessé teszi a vidéki életet, időt, pénzt és feladatot spórol meg az ott élőknek, csökkenti a város és a falusi életforma közötti távolságokat, növeli a lehetőségeket és észszerűbbé teszi a meglévő erőforrások felhasználást. Az Észak-Hegyháti Mikrotérség tagja a nemzetközi *Smart Village Network* hálózatnak.

A falvak és kistérségek számára elérhető lehetőségek láthatóbbá tételéért az Európai Bizottság és az Európai Parlament közzétett egy Európai Unió az okos falvakért c. dokumentumot. Az ott felsorolt lehetőségek egyike az Okos ökoszociális falvak pilot projekt. A projekt 2017 decemberétől 2019 áprilisig futott. Az Európai Bizottság (Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Igazgatóság) a kivitelezéssel az Ecorys, *Origin for Sustainability* és R.E.D cégekből álló konzorciumot (a továbbiakban: ECORYS) bízta meg. A projekt célja, hogy hozzájáruljon az okos falvakkal kapcsolatos jövőbeli szakpolitika alakításához.

Az ECORYS Magyarországon Alsómocsoládot kereste fel és előre meghatározott szempontok és célok szerint vizsgálta a településen folyó tevékenységeket.

Az ECORYS összegezte a különböző országokban összegyűjtött tapasztalatait, melyeket egy 2021-es Brüsszelben tartott konferencia keretében több aspektusból is bemutattak és ugyanítt a tagállamok meghívott előadói is tartottak saját gyakorlataikról előadást. Ennek keretében Dicső László, mint Alsómocsolád polgármestere a finanszírozhatóság oldaláról ismertette elképzeléseinket arról, hogyan lehetne bevezetni az Európai Unió tagállamaiban egy „Komplex Okos Falu fejlesztési programot” úgy, hogy az legjobban tudjon hasznosulni a települések számára.

Az elképzelés lényegi elemei az alábbiakban foglalhatók össze. Egy Komplex Okos Falu Fejlesztési Program legyen képes:

- különböző méretű, fejlettségű, igényű települések vagy település szövetségek befogadására;
- a helyi lakosság és közösség igényei alapján való működésre;
- biztosítani a fejlesztésekhez szükséges innovációt, ismereteket, információkat, (tudásbázis, okos falu tanácsadó hálózat);
- a humán és infrastruktúra fejlesztések (projektek) együttes, integrált kezelésére;

- a fejlesztések a helyi lakosság és közösség igényei, felkészültsége alapján történő agilis tervezésére és ütemezésére;
- komplex fejlesztések tervezésének és megvalósításának támogatására;
- az agilis tervezéshez és menedzsmenthez szükséges helyi humán kapacitás létrehozására, fejlesztésére;
- kezelni a kis és nagy fejlesztési projekteket;
- az elérő igények alapján, az eltérő fejlesztési projektek támogatására;
- modul rendszerű fejlesztési mintaprojekteteket ajánlani a Program résztvevőknek;
- a gyors fejlesztésre, az igények azonosítása és az okos megoldások bevezetése közötti minimális idővel;
- a technológiai fejlődéssel való lépéstartásra.

Forrás: Dicső László, 2019²

Továbbá 2020-ban részt vettünk a Digitális Jólét Program Központ által kezdeményezett Digitális Települési Index kidolgozásában. Ugyanebben az évben beléptünk az Európai Smart Rural Hálózatba.

Hisszük, hogy az Okos Falu koncepció, mint keret, elengedhetetlen ahhoz, hogy megalapozza a tudatos, módszeres, agilis szemléletű fejlesztéseket.

3. A saját térségében felhívna-e a figyelmet valamilyen példa értékű kezdeményezésre e tekintetben?

Több jó megoldás is bevezetésre került nálunk, ilyen például a HazaTér interaktív kommunikációs felület, ami egy, a Mágocsi Mikrotérség öt településének hiányos közlekedési megoldásait kiegészítő interaktív kommunikációs felület, mely lehetővé tette egy térségi telekocsirendszer kialakítását a már meglévő tömeg- és alternatív közlekedési rendszerrel integrált módon. A <http://hazater.hu> weboldal tulajdonosa és üzemeltetője Alsómocsolád Község Önkormányzata, használatával egymásra találhatnak azok a térségi lakosok, akik autójuk szabad kapacitását ellenszolgáltatás nélkül felajánlanák és azok, akik ezen szabad kapacitást ellenszolgáltatás nélkül igénybe vennék. A honlap és a rendszer igénybevétele ingyenes. A fenntartási költségeket Alsómocsolád Község Önkormányzata saját költségvetése terhére biztosítja.

Szintén kiemelt történet volt 2021 áprilisában a HolMiApp kezdeményezéshez való csatlakozásunk (<https://holmiapp.hu/>). Ez egy olyan komplex szolgáltatáscsomag önkormányzatok részére, amivel a kommunikáció egy új, hatásosabb formáját tudják megvalósítani mind a lakosság, mind a térségbe látogató turisták számára. A helyi lakosok részére például így egy helyen hozzáférhető minden program, esemény és a közszolgáltatásokkal, illetve ügyintézésrel kapcsolatos információ. Az ide látogatók pedig egyszerre tudnak tájékozódni a szabadidős lehetőségekről, eseményekről, valamint a térségi szállás és étkezési kínálatról.

² Alsómocsolád Község – mint Magyarország első okos térségének, az Észak-Hegyhátnak egyik települése – alapértékként kezeli a hagyományok, a környezet tisztelete és a fejlődés szinergiáját. Ezen alapérték megtestesülése az ökoszociális okosfalú gondolat, melynek tartalmát – az ECORYS pályázatának keretein belül – Dicső László polgármester prezentálta 2019. február 22-én Brüsszelben, az Európai Parlament épületében megrendezett konferencián (<http://töosz.hu/aktualis/hirek/tovabbi-hirek/>)

A Digitális Vándor (<https://aktivmagyarország.hu/digitalis-vandor-mobilozz-a-termeszetben-2/>) alkalmazásban Alsómocsolád szintén aktív tag, célja, hogy a felhasználó egyszerre legyen jelen az offline és az online térben kirándulás közben. Ez egy olyan keretrendszer, amiben létre lehet hozni bármilyen e-ösvényt, így játékos feladatok megoldása közben, de a tanösvényt ténylegesen is bejárva ismerkedhetünk a természettel, a táji-, kulturális-, vagy akár az épített örökséggel. A Digitális Vándor applikáció ingyenesen tölthető le a *Google Play*, vagy *App Store* áruházakban és offline is használható az e-ösvényeken. Segítségével tehát egyszerre lehetünk jelen az offline és az online térben: egyik kezünkben a kijelzőn repül a gyöngybagoly, a másik kezünkkel megtapinthatjuk a fa törzsén lévő odúját. A digitális technológia segítségével a látható világ mögé nézhetünk, megtudhatjuk, milyen titkokat rejt a természet. Emellett látványos épületekről vagy rég letűnt mesterségekről is szerezhethetünk új információkat. Az útvonalak állomásról állomásra kérdésekkel, feladatokkal várják, hogy felfedezzük őket. A helyes válaszért természetesen nem marad el a jutalom: videók, 3D és kiterjesztett valósággal odavarázsoltt állatok, természeti jelenségek teszik még izgalmasabbá a túrákat. A bejárt ösvényekkel pedig jelvényeket gyűjthetünk. Az alkalmazás előnye, hogy a tanösvényeket, túraútvonalakat szakképzett kísérő és kihelyezett táblák nélkül is bejárhatjuk. Alsómocsoládon jelenleg két útvonal, a Naprendszer és a Nagykócsag tanösvény került fel az alkalmazásba.

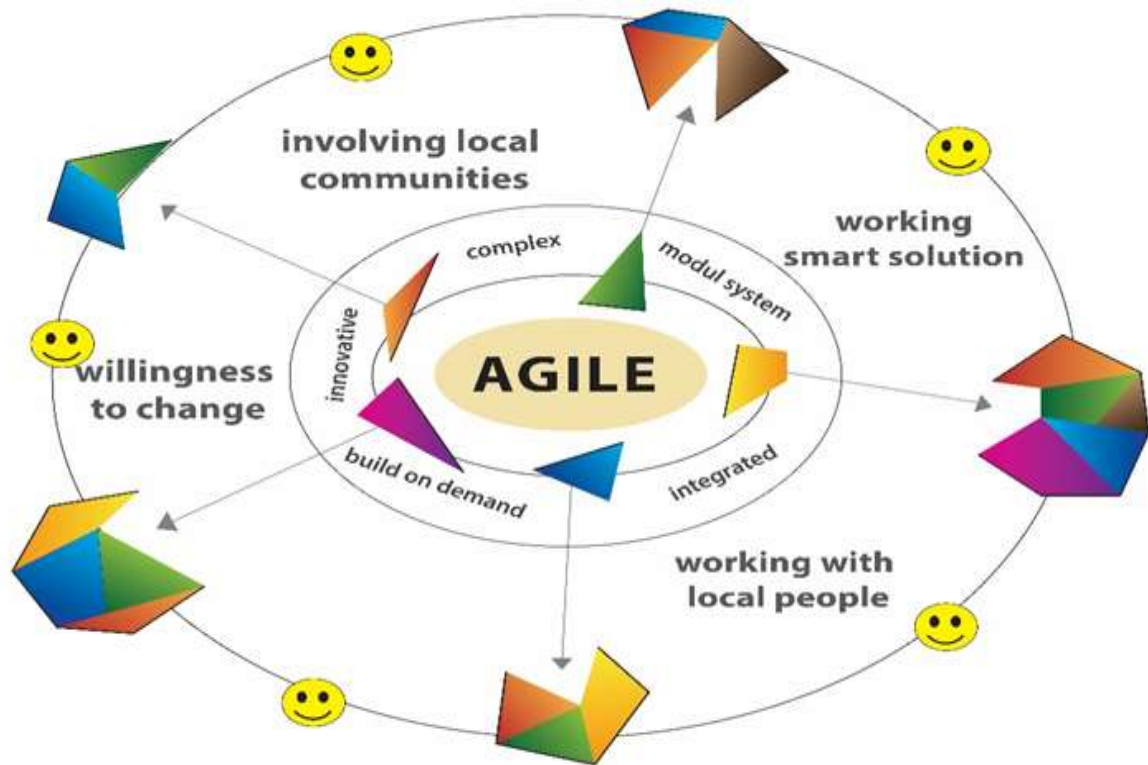
Alsómocsoládon az idősellátásban is folyamatosan kísérletezünk okos megoldásokkal. Az Őszi Fény Idősek Otthonában kialakított „Oltalom Lakrész” demencia-barát megoldásokat mutat be belsőépítészeti és térhasználati megoldásokkal, valamint a hozzá kapcsolódó kiszolgáló infrastruktúrával; továbbá közösségfejlesztési programjával és okos megoldásaival magas színvonalú ellátást biztosít a bentlakóknak. Emellett használat közben, interaktív módon ismerteti a jelenlegi szakmai jó gyakorlatokat, digitális megoldásokat az idősgondozásban, továbbá inspiratív teret, egyfajta tesztkörnyezetet biztosít a területen érintett magyar fejlesztők számára professzionális szociális szakmai háttér biztosításával arra, hogy új típusú megoldásokat dolgozzanak ki vagy ehhez szükséges eszközöket fejlesszenek, azokat élesben kipróbálhassák, majd a tesztidőszak eredményeinek tükrében tökéletesíthessék. Az „Oltalom Lakrész” tehát egyfajta *living lab*-ként van jelen; s most például a NOBI Okos lámpája működik az Őszi Fény Idősek Otthonában, amelynek az elesések megelőzésében, illetve a gyors reagálásban van nagy szerepe, továbbá az intézményben élők egészségi állapotának napi monitoringját is segíti, sok terhet levéve ezzel az ápoló személyzetről.

4. Egy digitális technológiai megoldás bevezetése jelent-e bármiben különbséget vagy összetettebb feladatot az egyéb településfejlesztési beavatkozásokhoz képest? Például rejthet-e egy óvodafelújítással vagy egy főtér rekonstrukcióval összehasonlítva egy okostelepülés projekt bármilyen további tervezési, finanszírozási, illetve fenntartási sajátosságokat?

A digitális megoldások megkövetelik az agilis tervezési és működtetési gondolkodást. A folyamatosan változó és fejlődő technológiai környezet pedig megköveteli, hogy mi is folyamatosan a „toppon legyünk” kövessük a trendeket, frissítsük az információkat. Egy digitális megoldás soha sincsen készen.

Az Okos Falu fejlesztések komplex beavatkozást igényelnek, egyaránt érintik a helyi embereket, a közösségeket, az infrastruktúrát és a természeti környezetet is. A fejlesztések a helyi lakosság igényeire kell, alapuljanak, csatlakozniuk kell valamely élethelyzethez. Az okos megoldásokat az érintettek többsége nem ismeri, így az Okos Falu program a felismert igényekre ad „okos” válaszokat, amelyek használatának oktatása, az érintettek felkészítése, a közösség fejlesztése is része a programnak. A helyi igények felmérése helyi ügy, az informálási,

bevonási, megvalósítási, fejlesztési módszertanok, az eddigi fejlesztések eredményei és tanulságai azonban értékes Hálózati erőforrások. Ennek kiemelt eszközei a digitális megoldások, melyek elsősorban a térségben kihívást jelentő széleskörű kommunikáció számára biztosíthatnak gyors és interaktív platformokat, enyhíthetik a humán erőforrás hiányt és segítenek az erőforrások összehangolásában, a fizikai távolságból adódó nehézségek leküzdésében is.

Az agilis településfejlesztési megközelítésének modellje Alsómocsoládon

Forrás: Alsómocsolád Község Önkormányzata

5. Vannak -e olyan kulcstényezők, tanulságok, amelyekre az említett fejlesztési beavatkozások során derült fény, és amivel érdemes lenne előre számolni akár a települések vezetésének, akár a helyi lakosoknak vagy helyi vállalkozásoknak mielőtt belevágnak egy ilyen projektbe?

A többi projekttel szemben a digitális fejlesztések nem csupán a tényleges fejlesztésből és a kommunikációjából állnak, elválaszthatatlan részét képezi a használatukhoz szükséges, a tényleges felhasználókra irányuló digitális kompetencia fejlesztés is. Ehhez pedig a megfelelő motivációk megtalálása kulcsfontosságú, mind a felnőtt korú lakosság, az idősek, mind a gyermekek, mind például maguk az teleházban dolgozók részéről egyaránt.

6. A problémamegoldási és projektvégrehajtási kapacitások nagy jelentőségűek a megvalósítás során – milyen megküzdési stratégiákat és szemléletmódot ajánlana azoknak a településeknek, településvezetőknek vagy akár helyi vállalkozásoknak, akik a hatékonyság érdekében már megkezdtek a digitális technológiai megoldásokra való átállást?

Már többször említésre került az agilis tervezés és menedzsment; ennek alkalmazását mindenképp ajánlanánk, hiszen figyelembe veszi és követi a változások sebességét, a digitális technológiák által jelentett új lehetőségeket és igényeket, valamint az egyre több, olcsóbb és megbízhatóbb adat rendelkezésre állását.

7. Milyen lehetőségeket lát a technológia alkalmazásában a jövő településeit illetően? Jelenthet-e például eszközt a technológia a helyi értékek, a kulturális-, szellemi- és épített örökségek megőrzésében, valamint a kapcsolódó hagyományok ápolásában?

A lehetőségek tárháza szinte kimeríthetetlen, fontos azonban, hogy a tényleges helyi igényekre kell épülnie minden megoldásnak, egyébként kihasználatlanok maradnak.

Alsómocsolád Község 2019-ben ünnepelte első írásos emlékének 725. évfordulóját, ez alkalomból minden háztartásunk egy kártya pendrive-on kapta meg a település múltját és jelenét bemutató filmeket, fotókat, dokumentumokat, újságcikkeket. Az Értéktérképünk is megtalálható a digitális térben és készülünk arra is, hogy virtuálisan elérhetővé váljunk a mindennapokban, hiszen folyamatban van Alsómocsolád község virtuális 3D modelljének elkészítése és annak elhelyezése az ANATA keretrendszerbe. A virtuális világ lehetővé teszi Alsómocsolád község saját avatárral való megismerését, a látogatóterekben interaktív ügyintézési felületek elérését, a konferenciákba való online csatlakozás lehetőségét.